

»Za govor slovenščine«

Utemeljitev

Inštitut Nove revije, zavod za humanistiko, je v septembru odprl spletni portal *Za govor slovenščine* z namenom, da se čim bolj celovito predstavi javna diskusija o visokošolski in znanstveni rabi slovenščine, ki se je sprožila ob vladnemu predlogu *Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o visokem šolstvu*. Na portalu so poleg vrste razprav, javnih diskusij, medijskih dogodkov in izjav dostopni tudi referenčni državni dokumenti, ki zadevajo rabo slovenskega jezika v visokem šolstvu in znanosti. Inštitut Nove revije je tudi sam organiziral javno diskusijo na to temo, *saj sporni »jezikovni« člen* te novele posega – kakor je razvidno iz celotnega razpravljanja – ne samo na ožje področje zakonskega urejanja visokega šolstva, marveč tudi na druge ravni družbenega sporočanja. Na to je pokazal tudi *Zagovor slovenščine* na Slovenski matici.

Družbenega sporočanja ni mogoče omejevati zgolj s komunikacijskimi in informacijskimi učinki, saj vključuje tudi *smiselno sporočilnost*, le-ta pa opredeljuje naš bivanjski kontekst in razpoloženje do humanosti v sodobni družbi. Na to je bilo opozorjeno na več tematskih razpravljanjih Inštituta Nove revije. Pozornost do smiselne sporočilnosti pa je prav tako pomembna za samo organiziranje humanističnih dejavnosti v domačem in mednarodnem okviru (posebej pri izvajanju raziskovalnega programa »Humanistika in smisel humanosti v vidikih zgodovinskosti in sodobnosti« in »Forum za humanistiko«, ki ga je Inštitut Nove revije vzpostavil v mednarodnem akademskem prostoru).

Institucionalno delovanje, medinstitucionalno, meddisciplinarno in internacionalno sodelovanje na področju humanistike, pa tudi vse drugih ved, je prežeto z mnogovrstnimi vidiki izražanja in pomenskosti v lastnem ali drugih jezikih, kar temeljito opredeljuje obzorje naše vednosti in tudi, kar prevečkrat pozabljamo, naše zavesti.

Za polje *meddisciplinarne humanistike* je izredno pomembno prepletanje raziskovalnih, izobraževalnih in kulturnih dejavnosti, čemur v Sloveniji ne posvečamo ustrezne pozornosti ali pa to morda celo načrtno zanemarjamo. Vse to pa naposled tudi privede do začudujočega in medijsko široko »deljenega« vprašanja: ali nam je sploh še mar za slovenščino, se nam še hoče slovenščine?

Vrh tega se tako razpoloženje neredko ponuja tudi kot izhodišče ali celo osnova za razpravljanje o vlogi lastnega jezika v nedorečeni razvojni perspektivi Slovenije, ki jo opredeljujejo nejasni pravni, gospodarski, politični in drugi družbeni dejavniki.

Potekajoča diskusija oziroma že kar »jezikovna pravda« sicer kaže, da načeloma nihče ne nasprotuje niti univerzitetni in znanstveni rabi slovenščine niti temu, da naj bosta slovensko visoko šolstvo in znanstveno raziskovanje odprta v mednarodni prostor. Prevladuje celo stališče, da se obe »smeri« vzajemno pogojujeta in podpirata.

Kje se potem zaplete?

Se zaplete pri strategiji, aplikaciji, organizaciji, konkretizaciji, ki je vselej tudi finančno opredeljena s količino javnih sredstev, ki so na voljo?

Se v to mešajo še kake druge volje in interesi?

Načeloma se ne bi smeli, saj gre za tako pomembni zadevi, kot sta državni jezik in javno visoko šolstvo v RS.

Osnutek novele zakona v primeru uveljavljanja učnega jezika v slovenskem visokem šolstvu neustrezno posega v ustavna in tudi zakonsko že opredeljena merila in uredbe, ki jamčijo uporabo in razvoj slovenskega jezika na visokošolski in znanstveni sporočilni ravni. V primeru sprejetja novele v sedanji obliki se moramo zavedati posledic uveljavljanja tega člena o učnem jeziku na visokošolskih ustanovah za splošno rabo

slovenščine, saj se, kakor, smo lahko že prebrali v medijih, očitno ne »splača« več kakorkoli in karkoli »vlagati« vanjo«. A to nas lahko (znova!) potisne v situacijo jezikovnega podložništva.

Zaradi vzdrževanja smiselne sporočilnosti jezika je za nas obvezujoče, da se obdrži prvenstveni položaj slovenščine kot visokošolskega učnega jezika. To pa v ničemer ne preprečuje, marveč – prav z namero spoštovanja jezikovnega izročila in sporočilnosti – kvečjemu podpira našo odprtost v mednarodni visokošolski prostor.

Da je bila novela tudi po pravni plati neustrezno pripravljena, je potrdila Pravno-zakonodajna služba DZ RS, kar bi morali njeni predlagatelji upoštevati in spoštovati, če se želijo in hočejo izogniti nadaljnjim zapletom pri konkretnem uveljavljanju visokošolske zakonodaje. Ob tem je zelo pomembno tudi to, da je Pravno-zakonodajna služba DZ RS poleg tega, da je podala še vrsto drugih pripomb glede novele, še posebej opozorila na *neopredeljenost opravljanja javne službe* in se pri tem oprla na že posredovano razsodbo Ustavnega sodišča RS.

O pomenu opredelitve »javne službe« in »javnega dobrega«, v širšem družbenem kontekstu, se je že večkrat spregovorilo tudi v okviru tematskih razprav Inštituta Nove revije.

Opredelitev Pravno-zakonodajna služba DZ RS in razsodba Ustavnega sodišča RS bi morala temeljito in določilno vplivati na aktualno oblikovanje visokošolskega okolja v Sloveniji, hkrati pa tudi na položaj slovenskega jezika v njem, ter seveda na javno rabo slovenščine sploh. V tem pogledu je ključno, da vsi nadaljnji postopki v zvezi s sistemskim urejanjem rabe slovenskega jezika in opravljanja javne službe dosledno spoštujejo ustavne in zakonodajne okvire. Nikakor se ne sme pri tako pomembnih zadevah odločati za ohlapnost in površnost, ki omogočajo prikrito interesno zlorabo »javnega dobra«.

Še posebej velja pripomniti, da se tu soočamo še s širšo, strateško pomembno določitvijo perspektiv družbenega razvoja, ki se ne more in ne sme omejevati zgolj na ozke ali celo zožene gospodarske učinke, marveč mora upoštevati tudi elementarne vidike bivanja in sobivanja ter seveda možnosti, da so le-ti kot taki tudi izraženi.

Problem rabe slovenščine se ne naznanja le na sistemski ravni urejanja področja visokega šolstva in znanosti, pač pa tudi po zgodovinski, kulturni, svobodomiselni, pravičnostni, državotvorni in ne nazadnje posameznikovi človeški plati.

Če hočemo ali ne, je to temeljno politično vprašanje, saj je svoboda izražanja pogoj za vse druge oblike svobode v demokratičnem svetu, kot take pa se je ne more polastiti noben politični nazor, še manj pa kakšna kratkovidna dobičkonosna miselnost.

To pa zadeva vse nas, v smislu človeškosti in omogočanju državotvornosti.

V tej luči je treba načrtovati tudi vse ukrepe, ki na državni ravni urejajo in podpirajo izročilo in sporočilnost slovenskega jezika na vseh ravneh njegove rabe, še prav posebej pa to velja za znanost, izobraževanje in omiko.

Z jezikom živimo, z njim mislimo in ustvarjamo!

Ljubljana, 29. 9. 2016